

Вишивки нашого краю потрібно довго й зблизька розглядати, щоб зрозуміти, яка розкіш, краса узорів, ювелірність і точність майстра розкрита перед нами. Для того, щоб поринути в красу й чарівність народної творчості Полтавщини, можна побувати в музеях нашого краю, особливо тих, які на перший погляд і не привертають вашої уваги. Адже творчість мешкає там, де їй затишно, а не в метушливих величезних містах, де скрізь поспішають люди, гудять автівки та будують новий бізнес-центр. Творчість знаходить затишний куток і поринає у світ фантазії, кольорів, велетенської праці. (Електронний ресурс)[3, с. 28 – 29].

Отже, організація професійно спрямованого мовленнєвого спілкування на основі текстових матеріалів мережі Інтернет дозволяє налагодити первинну комунікацію, задовільнити пізнавальний попит майбутніх спеціалістів, поглибити і розширити словниковий запас професійної лексики, сформувати комунікативні уміння й навички, стимулювати вторинні посткомунікативні процеси на якісно новій основі. Багатофункціональне використання текстових ресурсів Інтернет має максимальну ефективність у формуванні й розвитку професійно зорієнтованого мовлення, оскільки тренує здатність обробки значних за обсягом інформаційних блоків, уміння швидкої орієнтації вилучення й структурування потрібної інформації, спрощує пошук ідей, визначення пріоритетів, стимулює критичне осмислення різних, навіть діаметрально протилежних поглядів, фахівців і дилетантів. Вторинні комунікативні процеси вимагають особливої уваги, й хоча вони не є оригінальними, цей факт не відображає їхньої реальної ролі у процесі навчання. Справжнє значення посткомунікативних процесів асоціюється з безліччю зв'язків, і є набагато впливовішим, ніж це видається з суто теоретичних міркувань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Казарцева О.М. Культура речевого об'єднання: теорія і практика: Учебное пособие для вузов. – М.: Флинта; Наука, 1999. – 496 с.
2. Когут О.І. Інноваційні технології навчання української мови і літератури / О.І. Когут. – Тернопіль: Астон, 2005. – 204 с.
3. Котух Н.В. Українська мова. Тексти професійної тематики за фахом: навч.-метод. посіб. для студентів ф-ту технологій та дизайну педагогічного ун-ту / Н.В. Котух, Т.В. Зубко. – Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2014. – 71 с. – (На допомогу майбутньому вчителю).
4. Почепцов Г.Г. Теорія комунікації / Г.Г. Почепцов – К.: Київський університет, 1999. – 307 с.
5. Тимошенко О.З., Мельник М.В. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі середніх загальноосвітніх навчальних закладів / О.З. Тимошенко, М.В. Мельник // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць. – Київ-Вінниця: ДОВ Вінниця, 2004. – С. 67 – 72.
6. Чужба В.А. Виховні аспекти використання Інтернету у навчальному процесі школи / В.А. Чужба // Комп'ютер у школі та сім'ї. – №6. – 2001. – С. 15 – 18.

В. І. Кузьменко

Київський університет імені Бориса Грінченка
(м. Київ)

ТВОРЧІСТЬ МИХАСЯ ТКАЧА НА СТОРІНКАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПЕРІОДИКИ ТА ОКРЕМИХ ВИДАНЬ

Актуальність дослідження. Творчість сучасного українського прозаїка Михася Ткача вже неодноразово ставала об'єктом літературно-критичного аналізу М. Адаменка, В. Сапона, Р. Кухарука, Я. Ковальця, Оксани Гарачковської, П. Сороки та багатьох інших критиків і літературознавців. Чимало було зроблено в плані осмислення специфіки прозописьма автора "Світлого дива" й "Багряних громів", його індивідуального письменницького стилю, місця й ролі художнього доробку в сучасному літературному процесі. Втім, незважаючи на значну кількість публікацій, присвячених вивченню окремих романів, повістей, оповідань і новел, книг та життєвого й творчого шляху Михася Ткача загалом, досі не маємо студій про рецепцію його "світлої прози" (Р. Кухарук) вітчизняною літературною критикою, про етапи духовного становлення митця та еволюцію його художньої системи в цілому – тобто, про все те, що визначило його художній світогляд і літературну своєрідність. Отже, аналітичний розгляд критичних статей, рецензій, відгуків про письменника, розміщених на сторінках української періодики, давно на часі.

Мета статті – проаналізувати за матеріалами періодичних видань рецепцію творчості Михася Ткача вітчизняною літературною критикою.

Перше оповідання М. Ткача, яке мало назву “Неспокій”, побачило світ у журналі “Вітчизна” (1973. – № 10). Підтримав нікому невідомого автора і “прописав” одразу в головному часописі Спілки письменників України прозаїк Микола Олійник, що працював тоді в редакції “Вітчизни”. Згодом і журнал “Жовтень”, альманах “Вітрила” та інші видання охоче почали друкувати молодого прозаїка.

У видавничій рецензії на рукопис першої книги М. Ткача відомий письменник Володимир Дрозд відзначив: “Я не знаю, хто за фахом Михась Ткач, але його умінню висловлюватися „літературно” можуть позаздрити навіть деякі професіонали. Він уміє грамотно і досить точно побудувати фразу, мова його творів справді українська, а не той суржик, яким рясніють рукописи початкуючих. Більше того, він досить майстерно надає тій мові поліського колориту. І я б сказав ще більше: у декількох своїх новелах – „Гаряче літо”, „Дорога на село”, „Хочеться грози” – автор піднімається на такий рівень літературної майстерності, що навіть дивуєшся, як це досі за них не вхопилися хоч би часописи” [1, С. 182].

Зауважимо, що видавнича рецензія була написана В. Дроздом 12 березня 1975 р. на рукопис М. Ткача під заголовком “Світло в долонях”, а книга вийде чотирма роками потому під іншою назвою – “Сонячний полудень” (1979). На жаль, ті оповідання, які В. Дрозд називає кращими, так і не потрапили до першої книги прозаїка. Щоправда, критика зустріла її появу в цілому дружелюбно. Скажімо, рецензент О. Олійник основну думку й свіже враження від прочитаного виніс у заголовок – “Коріння – у землі”. Морально-етичні проблеми, порушені автором “Сонячного полудня”, критик визначив так: радість творчої праці, захоплення звичайною, простою людиною. Аналізуючи художні особливості творів, уміщених у книзі, О. Олійник спостеріг, що іноді авторові бракує слів. І тоді з’являються у його текстах цікаві й по-своєму захоплюючі місця, однак написані в стилі газетного репортажу.

Суворіше підійшов Д. Міщенко у рецензії “Бачити головне, глибинне...” (Літ. Україна. – 1980. – 22 січня). Розглянувши перші книжки М. Ілляша “Ранні громи” та М. Ткача “Сонячний полудень”, що побачили світ у видавництві “Молодь”, відомий письменник констатував, що останнім часом у пресі, зокрема й на сторінках “Літературної України”, можна відчувати поверховий, неглибокий підхід до оцінки творів на так звану виробничу тему. Але й літератори, що пишуть про виробництво, багато чим завинили перед літературою. Найбільшою їхньою провиною було, на думку Д. Міщенка, те, що “вони клали в основу своїх творів процеси виробництва, а потім уже зверталися до людей на виробництві! А мало б бути навпаки”.

Навряд чи цей закид маститого письменника був правомірний стосовно рецензованих ним авторів, однак публічно прозвучав, ймовірно, з огляду на черговий партійний курс – “Все для людини, все в ім’я людини”.

Схвально відгукнувся про першу книжку прозаїка В. Сапон у рецензії “З вірою в людину” (Друг читача. – 1980. – 5 червня).

Перед Сашком Скороходом, головним героєм повісті М. Ткача “Недописаний портрет”, вміщеної в книзі, доволі ясна перспектива. Йому як випускникові інженерно-будівельного інституту довірили відповідальний об’єкт, призначили майстром. Щоправда, не все виходить на перших порах, та його поважають у колективі.

Хлопця непокоїть, що “...розділився на дві половини – і в селі і в місті”. Річ у тім, що в селі живе його старенька мати, у хаті залишився недомальований Сашком портрет батька, відомого колись теслі.

Молодий фахівець усім своїм єством тягнеться до отчого краю. І згодом повертається в рідне село, очолює колгоспну будівельну бригаду. Нарешті він домалює портрет батька, а відтак і продовжить його справу.

“Сашко Скороход та інші персонажі повісті виписані цілісно, рельєфно. М. Ткач прагне до поглиблення їх психологізму через тонкі деталі, влучні діалоги”, – так підсумував В. Сапон свій критичний аналіз першої повісті прозаїка. Оповідання ж М. Ткача, на думку, рецензента, так само, як і повість, присвячені морально-етичним проблемам, розкривають душевну чистоту й чесність персонажів. Герої прозаїка “вчать вірити в лю-

дину, у добро і ненавидіти дріб'язковість, легкодухість”.

Були й інші схвальні рецензії, в яких зустрічаємо чимало точних і цікавих спостережень над творчістю митця. Всі вони свідчили про те, що в літературу прийшов не пересічний початківець, а цілком сформований письменник зі значним життєвим і творчим досвідом.

Будівельна тема у другій книжці М. Ткача “Світле диво” (1987) відходить на задній план. Прозаїка цікавить насамперед людина, її характер, особистість на перехресті проблем усього суспільства.

“Ми хочемо бачити сонце!” – озиваються діти з оповідання “Світле диво”. “Я поведу вас у поле, і ви надивитесь на нього скільки захочете”, – відповідає їхній батько. “А буде у нас нова хата з великими вікнами, тоді воно нас ніколи не минатиме” [2, С. 317].

Сонячна тема (не лише в розумінні візуально-кольористичного зображення, а й, передусім, символічного уособлення) відома в нашій літературі з давніх-давен. Ще зі “Слова о полку Ігоревім”, автор якого метафорично констатував: “Темно ж було в третій день: два сонця померкли, обидва багряні стовпи погасли, а з ними молоді місяці, Олег і Святослав, тьмою заволоклися...”.

Скільки відтоді було різних спроб по-своєму уявити, сприйняти, порівняти і передати сліпучо яскравий лик Сонця!

Згадаймо Шевченкове “Сонце йде і за собою день веде...” або його ж алегоричне “Не гріє сонце на чужині...”; “Сонячні кларнети” П. Тичини; “Близьку зорю” Л. Вишеславського чи “Ніж у сонці” І. Драча...

Михась Ткач своєю книгою “Світле диво” продовжує оцю традицію сонячного світосприйняття, традицію світорозуміння та самоусвідомлення наших далеких пращурів: людина може уподібнюватися до сонця у своїй чистоті, бути такою, як сонце, здійснити у собі сонячну природу.

“Цю книжку береш у руки немов букет польових квітів, – констатував один із рецензентів Д. Калібаба. – Її зовнішнє оформлення у вигляді натюрморту. Таке ж чисте, ліричне, сонячне і оптимістичне почуття залишається і після прочитання всіх двадцяти двох оповідань про сучасних сільських трударів-колгоспників. Про неї, сільську молодь, не так і багато є творів, а ці написані без штучності, зі знанням справи, з любов'ю” (Київська правда. – 1988. – 17 січня).

Упродовж 90-х рр. ХХ – на початку ХХІ ст. вийшли книги новел, оповідань та повістей Михася Ткача – “Світанковий ранок” (1993), “Дике поле” (1994), “Гірка ягода калини” (1996), “Веселий Штанько” (1997), “Відлуння душі” (1999), “Багряні громи” (2004), “Осінні акорди” (2006), “На зламі століть” (2008), “Спадок” (2011), “Зерна слова” (2012) та книги для дітей – “Зимові сюрпризи” (2004), “Ласий ведмідь” (2005), “Анюта” (2007) та ін.

До книги “Багряні громи” (2004) – своєрідного тому вибраної прози Михася Ткача добиралися твори як із попередніх його книжок, так і новели та оповідання, розкидані по часописах упродовж 1973–2003 років. Усі речі – знані. Водночас вихід книги “Багряні громи” став подією в культурно-мистецькому житті України. Достоту відомо, якою разючою часто буває різниця між тим, про що автор думав, і тим, що написав. Чи, вірніше, опублікував, тим паче в умовах цензурних регламентацій. Отож, ретельно відредаговані прозаїком і зібрані в ошатний однотомник, новели й оповідання М. Ткача становлять собою тугий сніп, мистецьки вартісний ужинок.

Він увесь настоящий на сонячному промінні, залитий світлими й чистими кольорами, дитячим сміхом, золотими зайчиками, “незайманими у своїй первозданності та неперевершеній красі”, від чого у читача стає також світліше на серці, хочеться й самому боротись проти чорного у власній душі.

На думку Оксани Гарачковської, книга “Багряні громи” постала “на основі народної свідомості, на основі народного сприйняття образу сонця та на усвідомленні його як першопричини створення світу і людини” [4, С. 174]. Водночас В. Чепурний назвав книгу М. Ткача “плачем по Україні, якої вже нема. Тої України, в якій картопля пахла землею, а не хімікатами, співали на кутку дівчата, а не магнітофон, люди ходили в гості до сусідів довгими осінніми та зимовими вечорами, а не вилуплялися в телевізор...” [5, С. 5].

Окремі критики будуть звинувачувати прозаїка в надмірному, свідомому чи несвідомому так званому культивуванні, надто ж якомусь “сусальному” обожнюванні сільських

дядьків та тіток, бабусь, парубків і дівчат.

До Михася Ткача наша література, здається, майже не впускала в себе персонажів, які живуть за межею бідності, не помічала “бомжів”, наркоманів, високопосадових проїдисвітів, “покалічених душ”. Доводилось навіть чути: мовляв, навіщо про таке писати? Чи не краще – фіксувати лише те, що навчає людину доброму й корисному?

Можливо, й краще. Проте, хто заперечить, що, скажімо, твір про повю чи злодія не навчає доброму й корисному? Гадаємо, суть у тім, що хоче сказати своїм твором письменник, що, зрештою, він думає про людей і життя.

Втім, світлих кольорів, сонячного проміння, добра і любові в “Багряних громах”, як і в усій творчості М. Ткача, значно більше.

Повість “Гірка ягода калини” – це вже мажорний акорд. У творі розповідається про чистий, нескаламучений духовний світ юнака Данила і дівчини Софійки, їх перше кохання, незрадливості почуттів, святість душі та гіркий присмак непорозуміння, що ранить серце і завдає нестерпного болю закоханим.

До книги ліричної прози Михася Ткача “Спадок” (2011) увійшла низка оповідань та новел, кілька етюдів і повість “Очі зеленого гаю”.

Слова “спадок”, “душа” – одні з найулюбленіших у М. Ткача, зустрічаються вони чи не в кожному творі: чи то дають заголовок оповіданням та новелам, чи то ідентифікують серцевину змальованих персонажів. Знайдено не просто слова – епіцентр, до якого тяжіють напружені пошуки письменника в осмисленні сутності нашого перебування на цій землі. “...Україну є кому боронити – мільйони українців готові вмерти сьогодні за неї. До них належу і я”, – заявляє молодий учитель Андрій, герой оповідання “Спадок”, що дало назву цілій книзі. Стара вчителька Ганна Григорівна, яка назавжди залишилась у цьому “безперспективному” селі, вірить юнакові, тепер можна спокійно і вмерти: “...Я лишаю вам у спадок цю святу землю, майбутнє...” [2, С. 18].

У книзі “Спадок” Михась Ткач і новий, і водночас упізнаваний. Нові сюжети новел “Вишиванка для старшого брата”, “Святкова феєрія”, “Дай серцю волю” та інші обіцяють читачам чимало естетичної насолоди. Книга Михася Ткача просякнута відчуттям гіркоти й водночас радісного замилювання красою світу. А ще гострим бажанням об’єднати душу з розумом і тим самим зробити життя прекраснішим.

Нещодавно побачила світ збірка літературознавчих нарисів, критичних статей і рецензій “Творчий портрет Михася Ткача. Від любові до болю” (2013).

В українській науці про літературу давно вже склалася певна традиція щодо публікації видань, присвячених осмисленню творчості того чи іншого письменника. Зокрема, це такі збірки і книги літературно-критичних матеріалів: “Про Олеся Гончара” (1968), “Про Павла Безпощадного – поета й людину” (1970), “Про Леоніда Вишеславського” (1974), “Про Юрія Збанацького: Літературно-критичні матеріали” (1974), “Малишкові Дороги: Спогади про Андрія Малишка” (1975), “Про Миколу Ушакова” (1977), “Про Андрія Головка: Спогади. Статті” (1980), “Про Юрія Смолича: Спогади. Статті” (1980), “Про Леоніда Первомайського” (1981), “Про Миколу Бажана” (1984), “Слово про Гончара” (1988) та інші. Це – свідчення незмінного інтересу критики й літературознавства та читацького загалу до творчості письменників, яких ми сьогодні вже називаємо класиками.

Щодо подібних видань про мистецький доробок талановитих наших сучасників, на жаль, мусимо констатувати, що їх зовсім немає. Десятки яскравих митців перебувають на маргінесах наукових зацікавлень через нашу безтурботність. Почасти ми воліємо порпатися у вузькому колі вже відібраних часом видатних постатей та по крихтах визбируємо архівні свідчення, відшуковуємо шпаринки й лакуни в заїжджених темах замість того, щоб сміливо розорювати цілину, збагачувати критику й літературознавство новими цікавими фактами, спостереженнями та узагальненнями.

Отже, збірка літературознавчих нарисів, критичних статей і рецензій “Творчий портрет Михася Ткача. Від любові до болю» (2013) стала першою ластівкою у царині вивчення художніх здобутків кращих митців сьогодення.

“Коллективна” праця відкривається уривком з листа Анатолія Дімарова до Михася Ткача від 13 листопада 2007 р.: «Дорогий Михасю! Прочитав Ваше “Сині очі Маньки”, прочитав і закам’яніло застигнув. Це – проза високого гатунку.

Точна, зрима, об’ємна, кожна фраза пульсує життям. Де Ви в біса ховались від мене?»

[1, С. 3].

Безперечно, наведений відгук відомого письменника, патріарха української літератури А. Дімарова, немов камертон, настроює читача на хвилю рецензії небуденного явища в нашому письменстві, як, зрештою, й рецензія іншого майстра прози Володимира Дрозда на рукопис книги Михася Ткача "Світло в долонях",

Поглиблюють наше уявлення про пластику прозописьма М. Ткача рецензії та відгуки С. Реп'яха, М. Адаменка, В. Сапона, Р. Кухарука, С. Шевченка, А. Соломка, О. Забарного, П. Сороки, Лесі Степовички, Оксани Гарачковської, Надії Тубальцевої та інших письменників, критиків і літературознавців.

"Адвокатом покалічених душ" назвав Михася Ткача С. Дзюба, "творцем дивовижної країни" – Людмила Студьонова. І кожен з критиків, безумовно, має право так ідентифікувати одного з найяскравіших сучасних майстрів прози.

Варто підкреслити, що Ткачева творчість навіть у похмурі для України часи "багряними громами" пробуджувала в спраглих душах читачів світле почуття любові до рідного краю. І в цьому непроминальна вартість художнього доробку письменника, його "Спадок".

Висновки. Проведений аналіз дозволяє зробити висновок про те, що творчість Михася Ткача, одного з найяскравіших представників неореалістичного прозописьма в сучасній українській літературі, дедалі частіше стає об'єктом наукових розвідок, статей, відгуків, рецензій і навіть збірок літературознавчих нарисів. Кожне нове видання письменника хвилює порушеними проблемами сучасності й минулого, самотністю, неповторністю долі і устремління героїв, колоритністю людських характерів. Любов і біль – правічні джерела людського духу становлять основу творчості Михася Ткача: любов до людини, серце якої відкрите для добра і всепрощення, і біль за кожен "покалічену душу". Закоханість у природу рідного краю, пієтет до його святинь, ніжність і простота у спілкуванні з "братами нашими меншими", і категоричне заперечення нещирості, пристосування, пекучий сором за окремих "неандертальців", у яких душа "ще з дерева не злізла" (Ліна Костенко).

ЛІТЕРАТУРА

1. Творчий портрет Михася Ткача. Від любові до болю / упоряд. В. Сапон. – Чернігів : Десна Поліграф, 2013. – 224 с.
2. Ткач М. Багрянні громи: Оповідання, повість / Михась Ткач. – Ніжин: ТОВ «Аспект-Поліграф», 2004. – 496 с.
3. Ткач М. Спадок: Художні твори / Михась Ткач. – Чернігів: Видавець Лозовий В. М., 2011. – 216 с.
4. Гарачковська О. З когорти сонцеклонок / Оксана Гарачковська // Київська старовина. – 2004. – № 4. – С. 174.
5. Чепурний В. «Багрянні громи» з минувшини України / Василь Чепурний // Літ. Україна. – 2004. – 25 листоп. – С. 5.

О.О. Куянцева
Запорізький національний
технічний університет
(м. Запоріжжя)

ЖАНР ПОРТРЕТНОГО НАРИСУ В СПОРТИВНІЙ ПРЕСІ (НА ПРИКЛАДІ ВИДАННЯ "ОЛІМПІЙСЬКА АРЕНА")

Спортивна журнальна періодика є вагомим сегментом сучасного медіапростору України. Її бурхливий розвиток в останні десятиріччя зумовив потребу у комплексних дослідженнях цього типу видань, аналізі їхніх жанрових та типологічних характеристик. Окремі наукові розвідки в області спортивної журналістики належать таким російським ученим, як С. Михайлов [9] Є. Войтік [5] та ін.

Жанрова парадигма спортивної журналістики в останні роки зазнає трансформацій, показовим є відродження у спеціалізованих виданнях інтересу до портретного нариса, жанру, популярного в радянські часи, але тимчасово "забутого" на початку ХХІ ст. Акту-